

Millet Bahçeleri

Rehberi

Bu rehber, Planlı Alanlar İmar Yönetmeliğinin 4 üncü Maddesi kapsamında Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Mekânsal Planlama Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanmıştır.
ANKARA, Mayıs 2020

**T.C. ÇEVRE VE
ŞEHİRCİLİK BAKANLIĞI**

Millet Bahçeleri

Rehberi

Hazırlanan bu çalışma; Çevre ve Şehircilik Bakanlığınca Bakan Yardımcısı Sayın Fatma VARANK Başkanlığında yapılan Millet Bahçesi istişare toplantılarında ortaya çıkan görüşler doğrultusunda şekillenmiş olup, hem toplantılara katılım sağlayarak, hem de sonrasında hazırlanan rehber yazılı görüş bildirerek destek sağlayan başta saygıyla ve rahmetle andığımız Kültür ve Turizm Eski Bakan Yardımcısı Sayın Prof. Dr. Ahmet Haluk DURSUN hocamız olmak üzere ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi Eski Başkanı Sayın Mevlüt UYSAL'a, Yıldız Teknik Üniversitesi Rektörlüğü'ne, Prof. Dr. İlber ORTAYLI, Prof. Dr. İskender PALA, Prof. Dr. Ümit MERİÇ, Prof. Dr. Çiğdem POLATOĞLU, Prof. Dr. Adem BAŞTÜRK, Dr. Sinan GENİM, Dr. Oktan NALBANTOĞLU, Murat BARDAKÇI, Hilmi ŞENALP, Mehmet İhsan ŞİMŞEK, Ali ERGÜN ve Sayın Prof. Dr. Hayriye EŞBAH TUNÇAY'a teşekkür ederiz.

Metin içerisinde yer alan resimler, çizimler ve fotoğraflar; çeşitli illerde yürütülen Millet Bahçesi çalışmalarına aittir.

İçindekiler

1 Millet Bahçesi Kavramı

1.1 Millet Bahçesi nedir?	14
1.2 Tarihsel Sürecimizde 'Millet Bahçesi'	16
1.2.1 Millet Bahçesi Kavramının Tarihsel Gelişimi	16
1.2.2 Bahçe Kültürümüzün Temel Özellikleri	22

2 Millet Bahçesi Yer Seçim Kriterleri

2.1 Alan Büyüklüğü	26
2.2 Mülkiyet Durumu	26
2.3 İmar Durumu	27
2.4 Konumu, Yakın Çevre Kullanımlarla İlişkisi	28
2.5 Ulaşım/Erişim İmkkanı	28
2.6 Kentsel Bellekteki Yeri ve Değeri	29
2.7 Jeolojik ve Topoğrafik Yapı	29
2.8 Alanın Doğal ve Kültürel Özellikleri	30
2.9 Altyapı	30
2.10 Su Varlığı ve Drenaj	30
2.11 Flora ve Fauna	31
2.12 İklim Özellikleri	31

3 Millet Bahçesi Tasarımında Temel Yaklaşım

3.1 İlkeler	34
3.2 Millet Bahçesi'nde Yer Alabilecek Fonksiyonlar	40
3.3 Millet Bahçesi'nde Bitkisel Tasarım Unsurları	44
3.4 Millet Bahçesi'nde Yapısal Tasarım Unsurları	47
3.5 Ziyaretçi Erişimi ve Güvenlik	54
3.6 İşletme ve Bahçenin Yönetimi	55

“Ağaç, iek ve yeřilik medeniyet demektir.
Yeřili görmeyen gözler
renk zevkinden mahrumdur.”

Mustafa Kemal ATATÜRK

“Türkiye’yi, özellikle de şehirlerimizi
yemyeşil hâle getirene kadar,
millet bahçelerimizle, ağaç dikimlerimizle
usanmadan çalışmayı sürdüreceğiz”

Recep Tayyip ERDOĞAN
T.C. Cumhurbaşkanı

“81 il’de
81 milyon metrekare
Millet Bahçesi
sözümüz var”

Murat KURUM
Çevre ve Şehircilik Bakanı

Önsöz

Şehirlerimize daha **yeşil ve ferah yaşam alanları** kazandırmak, yaşam ve çevre kalitesini yükseltmek ve kimlikli şehirler oluşturmak amacıyla başlatılan **‘Yeşil Şehir Vizyonu Projesi’**nin bir parçası olacak şekilde, Cumhurbaşkanlığı “100 Günlük İcraat Programları” içerisinde önemli eylemlerden birisi olarak Millet Bahçeleri projelendirme ve yapım çalışmaları ülke genelinde yaygınlaştırılarak yürütülmektedir.

“Millet Bahçesi genel anlamda; halkı doğa ile buluşturan, rekreatif gereksinimlerini karşılayan, afet anında kentin toplanma alanları olarak kullanılabilir, büyük yeşil alanlar”⁽¹⁾ şeklinde tariflenmektedir. Ayrıca, Millet Bahçeleri tanımı; tarihi, kültürel ve doğal özellikleri koruyan, sosyo-kültürel hayata dair önemli yansımalar sunan, şehrin ve ülkenin prestijine katkı sağlayacak simgesel yeşil alanlar olarak genişletilebilir.

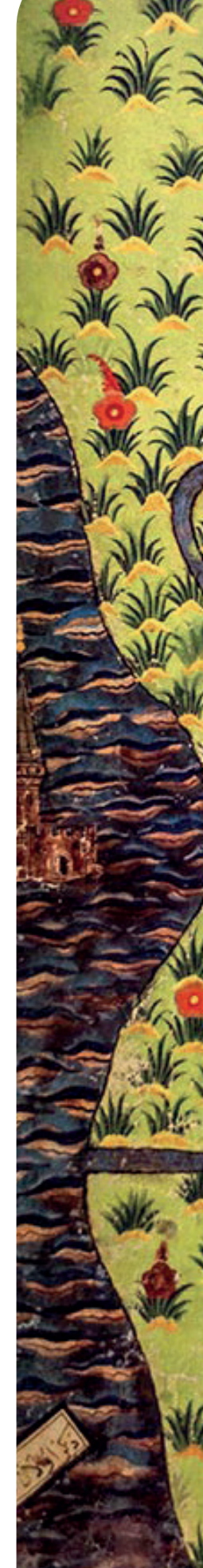
‘Millet Bahçesi’ kavramının içeriği ve temel özellikleri belirlenmiş olup, hem yürütülmekte olan projelerde, hem de sonraki dönemlerde yürütülecek tüm çalışmalarda Millet Bahçeleri’ne ilişkin bir **dil birliğinin oluşturulması** önemli görülmektedir.

Bu noktadan hareketle; ulusal imaj ve kimliğimizin bir simgesi, aynı zamanda milletin refahı ve canlılığını yansıtan alanlar olarak öne çıkan ‘Millet Bahçesi’nin projelendirme ve uygulamasına ilişkin temel yaklaşımları ortaya koymak, içerisinde yer alabilecek fonksiyonları belirlemek üzere bu rehber hazırlanmıştır. Rehber, Millet Bahçesi’nin başarılı bir şekilde oluşturulması için anahtar tasarım ilkelerine ve ‘Millet Bahçesi’ konusundaki temel yaklaşımlara yer vermektedir.

¹ Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği 4 üncü Madde

Bu rehber, ÷lke genelinde yapılan/yapılacak Millet Bahçeleri'ne ait tasarımların ereve ve içeriğini, yer alabilecek fonksiyonları belirleyen, tasarım ve uygulamada yol gösterici, kuralları tanımlayan, açıklayıcı ve yönlendirici yasal bir belgedir.

'Millet Bahçesi' yapımı ngr÷len alanların kentsel mekândaki önemi ve bu doğrultuda kent kimliğine ve ekolojisine katacağı değer göz n÷ne alındığında, bu alanların sadece bir açık yeşil alan d÷zenlemesi olarak gr÷lmemesi gerekmektedir. İlgili idarelerce hazırlanacak t÷m çalışmalarda; Millet Bahçesi olarak geliştirilen alanların, g÷n÷m÷z ađdař kentlerinde gr÷len s÷rd÷r÷lebilir peyzaj tasarımı kriterlerini barındırırken Anadolu coğrafyasındaki bahçe k÷lt÷r÷n÷ yansıtacak şekilde kent kimliğine değer katması gerekmektedir. Millet Bahçeleri'nin yapısal ve bitkisel b÷t÷n unsurları ile zg÷n, yer aldığı kente ve coğrafyaya zg÷ değerleri ön planda tutan alanlar olması gerektiği unutulmamalı ve bu doğrultuda tasarımları yapılmalıdır. Dolayısıyla, 'Millet Bahçesi'; planlama, projelendirme, tasarım ve uygulama s÷relerinin b÷t÷nsel olarak ele alınması ve bu s÷relerin birbirinin ayrılmaz bir parçası olduğunun unutulmaması gerekmektedir.

1 Millet Bahçesi

Kavramı

Matrakçı Nasuh

Erzurum, Eskişehir, Van Erciş Kalesi Minyatürleri

1.1 MİLLET BAHÇESİ NEDİR?

Anadolu’da yüzyıllar boyu uygarlıkların sentezi ile ortaya çıkan, diğer bahçe üsluplarından farklı mekânsal, kurgusal, yapısal ve bitkisel düzenleme özelliklerine sahip, yapı gruplarını birbirine entegre eden bir açık yeşil alan yaklaşımının kültürel peyzajın en temel unsuru olarak göze çarptığı görülmektedir. Bu alanlar yaşamın her zaman içinde, yönetsel, sosyal ve kültürel etkinliklerin bünyesinde yer aldığı mekânlar olmakla birlikte iklim, morfoloji ve vejetasyon açısından çeşitlilik gibi doğal faktörlere ek olarak dini inançlar, gelenek ve görenekler, sosyo-kültürel yapı ve yerel üretim biçimleri gibi beşeri faktörler tarafından şekillendirilmişlerdir.

Tanzimat sonrası yapılan pek çok düzenleme ile halkın yaşam biçiminin dönüştürülmesi ve sosyalleşme gibi kavramlar neticesinde gelişen Millet Bahçesi olgusunun kent kültürümüzde sınırları tanımlı kamusal açık ve yeşil alan niteliğindeki ilk örneğini Sultan Abdülaziz döneminde 1869 yılında yapılan Taksim Millet Bahçesi ve 1870 yılında açılan Kısıklı Millet Bahçeleri ile görmekteyiz. Ayrıca Üsküdar’daki Sarıkaya Millet Bahçesi, Sultanahmet Millet Bahçesi, Tepebaşı Millet Bahçesi ve Sarayburnu-Gülhane, Üsküdar Doğancılar, Mahmut Şevket Paşa, Fatih ve Sultanahmet Bahçeleri de bu dönemin önde gelen kültürel peyzaj unsurlarıdır. Millet Bahçeleri Cumhuriyet döneminde de birçok ilimizde tesis edilmiştir. Bu kapsamda Ankara’da İlk Meclis Binasının karşısında yer alan Ulus Millet Bahçesi örnek gösterilebilir.

‘Millet Bahçesi’ kültürel mirasımızın ve kültürel peyzaj değerlerimizin bir parçası olup, unutulmuş bu kavramı, tarihsel süreç içindeki kimliği, kültürel birikimi ve genel karakteristiği çerçevesinde, çevresel ve ekolojik yapısı ile birlikte ele alarak kentsel mekandaki açık yeşil alanları yeniden canlandırmak önem taşımaktadır.

Yaşam biçimimizin ve birikimimizin zaman boyutunda mekâna yansımalarının en güzel örneklerini oluşturacak ve ülkemiz genelinde yaygınlaştırılmasına yönelik çalışmalarına başlanılan “Millet Bahçeleri”nin; halkı doğa ile buluşturan, rekreasyon, aktif yaşam ve sosyalleşme gereksinimlerini karşılayan, gerektiğinde afet toplanma alanları olarak da kullanılabilen, içinde yer aldığı kentlerin simgesel yeşil alanları olması amaçlanmaktadır.

Millet Bahçeleri ile;

- ***Kentlerimize estetik, ekolojik, sürdürülebilir ve rekreatif değeri yüksek açık ve yeşil alanların kazandırılması,***
- ***Kentleşme sonucu ortaya çıkan çevre sorunlarına karşı, milletimizin sağlıklı ve kentsel yaşam kalitesi daha yüksek kentlerde yaşamasına katkı sağlanması,***
- ***Yapısal ve bitkisel bütün unsurları ile yer aldığı kente ve coğrafyaya özgü değerleri ön planda tutan ve gelecekte 21. yy. kentlerinin kültürel peyzaj kimliğini temsil edecek özgünlükte açık ve yeşil alanların kente kazandırılması,***

hedeflenmektedir.

1.2 TARİHSEL SÜRECİMİZDE ‘MİLLET BAHÇESİ’

1.2.1. Millet Bahçesi Kavramının Tarihsel Gelişimi

Tüm milletlerde görülen ilk refah ve kalkınma göstergesi bahçe düzenlemektir. Bahçe kültürü zamanla tüm insanlığı etkileyen bir kavram olarak evrenselleşmiştir.

Anadolu-Türk bahçe kimliği zaman ve mekân bağlamında çevre faktörlerine bağlı olarak bazı farklılıklar gösterse de genel olarak ortak nitelik ve özellikler taşımaktadır. Bu bağlamda ülkemiz coğrafyasında yeşeren bütün medeniyetler için doğa; daima pozitif enerji içeren, saygı duyulan, yaşam ve yaşam enerjisi ile özdeşleşen ve yaşamın odağındaki en temel unsurdur. Bahçe, Türk kültürünün binlerce yıllık birikiminin, kültürel, coğrafi, felsefi, dini etkileşimlerin ve inançların bir ürünüdür.

Paleolitik dönemden (MÖ 12.000’lerden) itibaren yerleşimlerin görüldüğü Anadolu’da doğal özellikler ve çevre koşulları açık alan-avlu uygulamaları ile kendini ifade etmeye başlamıştır. Bu dönemde kitle-boşluk dengesini sağlayan, hacimleri birbiri ile ilişkilendiren, sınırları net ve tanımlı, yaşamın odağı, yapılaşmış çevrenin gökyüzüne açık bir odası gibi tasarlanmış avlular doğal mekânlar olarak tüm yerleşimlerde yer almıştır (Çatalhöyük, Boğazköy, Hattuşa, Truva gibi). Yine aynı dönemde yer alan açık hava tapınakları doğanın ve açık mekânın başta dini aktivite ve ritüeller olmak üzere her türlü kullanım için önemli olduğunun bir göstergesidir.

MÖ 300’lerde görülen Ege Uygarlıkları döneminde kent planlarının gelişimi ile açık mekân ve yapı kültürü de çeşitlenerek daha özgün ve nitelikli avlular, bahçeler, spor alanları, halk bahçeleri, kutsal yeşil alanlar tasarlanmıştır. Dönemin açık mekân anlayışında iç avlulu (peristilli) konut yapıları peyzaj ile bütünlük ve armoni içinde tasarlanmıştır. Peristiller konuta özel, konutun merkezinde yer alan, ortasında bir havuz ve çevresinde çiçekler, saksılarda bitkiler ve heykellerle bezenmiş birkaç ağacın yer aldığı, mozaik döşemeleri ile yapının doğa ile bütünleşmiş açık bir odasıdır.

Genellikle tarım yerleşmeleri niteliğinde olan (Bergama, Milet, Priene, Magnesia gibi) dönem kentlerinde doğal değerler kent kimliğine katkı sağlayacak şekilde düşünülmüş, kent silüetine açık mekân-bahçe-yapı ilişkileri ve doğa-yapı entegrasyonu hâkim olmuştur. Dönemin inançları doğrudan doğa ile ilişkilendirilmiş, yüksek tepelerde yer alan tapınaklarda ve çevrelerinde geniş bahçelerin ibadet amaçlı kullanılmasının yanında özel bitkilerin yetiştirildiği alanlar da oluşturul-

muştur. Bu anlamda Anadolu'da ilk botanik bahçeleri de Yunan döneminde tapınak çevrelerinde görülmüş olup bu bahçelerde yerli türlere ek olarak egzotik türlere de yer verilmiştir. Dönemin bir diğer önemli açık mekân kurgusu ise halk bahçeleridir. Halk bahçeleri özellikle saray yakın çevrelerinde halka açık, içinde meyve ağaçları, bağ bölümü ve çiçek tarhlarının, havuz ve kanalların yer aldığı bahçelerdir.

Yunan Uygarlığı'nın devamı niteliğindeki Roma döneminde Anadolu'da kentsel avlu olarak nitelenebilecek açık alana agora yerine forum denilmiştir. Efes, Perge, Side, Aspendos, Termessos gibi Anadolu yerleşmelerinde Yunan kentinin rasyonel yerleşimi yerini aksiyel düzende ve daha anıtsal bir yapılanmaya bırakmıştır. Bahçede heykel, kolon gibi yapısal unsurlara ek olarak, suyun etkisi artmıştır. Kentin bütünü dolaşan kanallar ve çeşmeler (nympheum) bu dönemde öne çıkmıştır. Ayrıca budanarak şekil verilmiş bitki kullanımı (opus topiarum) bu dönemden itibaren görülmeye başlanmıştır. İlk kez Roma döneminde işlevsellik estetik değerlerle beraber düşünülmeğe başlanmıştır. Bu amaçla avlu ve bahçelere meyve ağaçları dikilmiş, ancak bu türler bahçenin farklı bir kesiminde yer almıştır.

Roma Uygarlığı'nın ikiye ayrılması ile Anadolu'da hüküm süren Bizans döneminde değişen inançlar, siyasi yapı ve sosyal yaşam gereği açık ve yeşil alanlarda gerçekleşen birçok sosyal, kültürel ve spor etkinlikleri kapalı hacimlere kaydırılmış, kentsel dokuda değişimler olmuştur. Bu dönemde Anadolu kentleri toprakla ilişkileri nispeten kesilmiş kentsel çevrelere dönüşmüştür. Bu sebeple de gerek bahçe gerekse de açık alan peyzaj tasarımında çok fazla bir yenilik yaşanmamıştır. Bu dönemde ağaca verilen önem ve av koruluklarının varlığı Bizans'taki doğu etkisidir. Bu alanlarda yapılan bahçe köşkleri ise Roma'nın sayfiye villalarının bir başka yansımasıdır. Tarihi kaynaklarda Bizans döneminde İstanbul'da yer alan Philopation Parkından; geniş, içinde av hayvanları bulunan kanallar, hendekler, göller ve mağaraların olduğu, saray yapılarına sahip doğal bir alan olarak söz edilmektedir. Ayrıca bu dönemde dama tahtası biçiminde çim, çiçek tarhı uygulamaları görülmektedir. Dönemin manastır bahçelerinde şifalı bitkiler, meyve ve sebzeler yetiştirilmiş, hortikültürel çalışmalar yapılmıştır. Anadolu'da ilk tıbbi bitkiler bahçesi (Domes medicagum) Bizans döneminde görülmüştür.

Erken Türk Çağı olarak adlandırılan ve ilk Türk Beyliklerinin Anadolu'da hüküm sürdüğü dönemde doğa ile sürekli etkileşim içinde oldukları ve bu nedenle tüm mevsimlerde doğayı etkin kullanmak ve mevsimsel yer değiştirme amacı ile yaylak ve kışlak kültürünün gelişmiş olduğu görülmektedir. Suyu, meyvesi, yeşilliği, serinliği ve huzur vericiliği ile karakterize edilen 'Cennet Bahçesi' ideali, Türk Bahçesinin doğayla hem formel hem de informel ilişkilerinin biçimini belirlemede önemli etkenlerden birisi olmuştur.

Selçuklu döneminde inşa edilen yazlık ve kışlık saray yapıları çok sayıda avluya sahip olup cennet bahçesinin yansımaları olarak güllistanlarla eşlik edilmişlerdir. Bu dönem güllistanların ilk olarak görüldüğü dönem olarak diğerlerinden ayrılmaktadır. Buna ek olarak av korulukları, av hayvanları parkları, büyük kentsel bahçeler ve hasbahçeler açık ve yeşil alan sisteminin önde gelen parçaları olmuşlardır. Hasbahçeler Selçuklu saraylarının ayrılmaz bileşenidir, içinde yapılar, sulama kanalları, depo, sarnıç havuz gibi unsurların olduğu bahçeler olup yakınında da meşe ve çam ağaçları ile dolu av korulukları yer almıştır.

Hasbahçelerin içinde av köşkleri, şikarhane/şekerhane ve çeşitli binaların yer aldığı bahçelerde fındık, meyve ağaçları, sebze ve üzüm bağlarının yanı sıra badem, incir, keçiboynuzu gibi kuraklığa dayanıklı türler ile pamuk, susam, ipek üretimi yapılan alanlara yer verilmiştir. Selçuklu bahçelerinin ekonomik boyutu yanında dikkat çeken bir diğer özelliği de tüm yıl kullanılmasıdır. Saray eşrafının farklı sezonlarda farklı alanlarda ikamet etmeleri nedeniyle farklı bahçe tasarımları ortaya çıkmıştır. Bu açıdan Selçuklu bahçesinde mevsimsel döngünün önemli olduğu görülmektedir. Bitki türü seçiminde mevsimsel özelliklere dikkat edilmiş ve her mevsim kullanılan bahçeler daima renkli, dinamik bir yapıya sahip olmuştur. Anadolu'da 14. yy. Beylikler Dönemi bahçe kültürünün Selçuklu Uygarlığı'ndaki devamı niteliğinde olmuştur.

Osmanlı döneminde ise külliye çevresinde gelişim gösteren Anadolu kentleri bahçe-şehir görüntüsünde ve yoğun yeşil dokuya sahiptir. Büyük akslar ve doğayı etkileyen kentsel gelişim yerine basit kompozisyonlardan oluşan, topoğrafyaya göre biçimlenmiş, sürprizli gelişmelere sahip yerleşmeler görülmektedir.

Matrakçı Nasuh İstanbul Minyatürü

Bu dönemde saray bahçeleri, Hasbahçeler ve avlulara ek olarak meydanlar, iç ve dış bahçeler, mesire yerleri, çayır alanlar, bağ, bostan ve meyvelikler ve mezarlıklardan oluşan bir yeşil sistem mevcuttur. Erken Osmanlı dönemi saraylarından Edirne Sarayı'nda bahçelerde şölen, ok, tüfek yarışmaları, cirit oyunları, at yarışları, güreş, geçit gibi eylemlerin gerçekleştiği mekânlar oluşmuştur. Evliya Çelebi'ye göre bu bahçelerde pek çok ağaç türleri, çiçek türleri ve gül çeşitleri ile meyvelikler yer almaktadır. Bahçedeki ürünler işlenerek farklı amaçlarla kullanılmaktadır (örneğin güllerden gül yağı temin edilmesi gibi). II. Murat döneminde yaptırılan Manisa Sarayı'nda klasik Osmanlı dönemi bahçesi diyebileceğimiz unsurlar yer almıştır (yüksek duvarlar ile çevrili daireler, cami, köşk yapıları, kışlalar, fırın evi, mutfak, hamam, dükkânlar, suyolları ve geniş bahçeler gibi). Bu unsurları 16. yy. klasik Osmanlı dönemi saray bahçelerinden en önemlisi olan Topkapı Sarayı bahçesinde de görmekteyiz.

Topkapı Sarayı simgesel ve yönetsel bir merkez olarak içerisinde çeşitli avluları, meydanları (divan meydanı gibi), patikaları, çeşmeleri ve ağaçları içermekteydi. Hasbahçe olarak tasarlanan ve sarayın özel yapıları ile sınır oluşturan bölgede ise incirlik, fil bahçesi, şimşirlik gibi saltanata ait özel kullanımlara yönelik bahçeler yer almaktaydı. Bugün Gülhane Parkı olarak bilinen yerde ise sebze ve meyve bahçeleri bulunmaktaydı. Bunun yanında birçok vahşi hayvan ve kuşun bulunduğu yapı ve bahçeler bu alanda yer almaktaydı.

Geç Osmanlı döneminde ise özellikle batı ile etkin iletişim ve yabancı mimar ve bahçıvanların saray yapı ve bahçe tasarımlarında görev almaları ile bahçelerde barok, rokoko, ampir üslubu gibi üsluplardan etkilenme olmuştur. Ancak bu etki daha çok binalarda hissedilmiş ve bahçe donatı elemanlarının dışında bahçe plan şemasında aks ve simetri uygulamaları, polykrom (çok renkli) bitki kullanımı, egzotik bitki kullanımı ve yoğun ağaçlama uygulamaları bu kapsamda geliştirilmiştir. 18. yy. başlarında Lale Devri ile birlikte kamusal açık alan anlayışı yaygınlaşmış ve halka açık gezinti alanları oluşturulmuştur. Bu dönemdeki açık alanlar park niteliğinde çevresi sınırlandırılmış olarak değil de fiziksel anlamda sınırı çizilmemiş doğal alanlar ve mesireler olarak dikkat çekmektedir. Sınırları belirli açık ve yeşil alan niteliğindeki ilk halka açık parklar ise Abdülaziz döneminde 1869'da Alman ve Fransızlar'dan oluşan bir ekip ile güzel sanatlar ilkeleri benimsenerek düzenlenen Taksim Millet Bahçesi ve 19. yy. 'in ikinci yarısında, 1870 yılında Kısıklı'da açılan Millet Parkı'dır. Başka bir park ise 1900'lü yıllarda tarihi haritalarda yer alan Üsküdar'daki Doğancılar Parkı'dır. Üsküdar'daki Sarıkaya Millet Bahçesi, Sultanahmet Millet Bahçesi, Tepebaşı Millet Bahçesi ve Sarayburnu-Gülhane, Mahmut Şevket Paşa, Fatih ve Sultanahmet Bahçeleri yine aynı dönemde öne çıkan örneklerdir. 19. yy. sonlarına doğru halka açılan yeşil alanlar arasında Hürriyet Bahçesi olarak adlandırılanlar da olmuştur. II. Abdülhamid'in Beykoz'da bir özel mülkiyeti satın alarak, arazinin Paşabahçe koyuna bakan kısmını Hürriyet Bahçesi olarak düzenlediği bilinmektedir.

Matrakçı Nasuh Galata Minyatürü

O dönemde açılan Millet Bahçeleri'nin pek çoğunun içinde Osmanlı Kulübü, kütüphane ve tiyatro yapıları inşa edilmiştir. Millet Bahçesi yapılan yerlerden biri de Ankara'dır. Birinci Meclis Binasının karşısına denk gelen bir alanda konumlanmış Ulus'taki Millet Bahçesi 1926 yılına kadar ilk yapıldığı haliyle kalmıştır. Burası herkes için bir buluşma yeri olmuş, başta Mustafa Kemal olmak üzere bütün milletvekilleri bu bahçeye sık sık gelir, pek çok milletvekili tanıdıklarıyla bu bahçede buluşur, onları bu bahçede ağırlardı. Sakarya Savaşı'nın ardından Ankara'ya dönen

Mustafa Kemal büyük bir coşkuyla karşılanmış, karşılamaya gelenler Millet Bahçesi'nde toplanarak Mustafa Kemal'e şükran duygularını iletmışlerdir. Ankara 1922'de ilk İşçi Bayramı'nı bu Millet Bahçesi'nde kutlamıştır. Bunlara ek olarak, bahçenin dönemin sanatsal faaliyetlerine platform oluşturduğu, içerisinde barındırdığı sinema ve tiyatro yapılarının önemli gösterilere sahne olduğu belirtilmektedir.

Millet Meydanı (Ulus Meydanı), önde I. Meclis binası, solda Ulus Millet Bahçesi, 1933

20. yy. 'ın ilk çeyreğinde Cumhuriyet Dönemi ile birlikte Millet Bahçeleri'nin kullanımı devam etmiştir. Ancak daha sonraki dönemlerde düzenlenen alanlar artık park olarak adlandırılmaya başlanmıştır.

1.2.2. Bahçe Kültürümüzün Temel Özellikleri

Geçmişimizden bugüne yansıyan ve gelecekte yürütülecek çalışmalara ışık tutması amacıyla bahçe kültürümüzün temel özellikleri aşağıdaki gibi özetlenebilir:

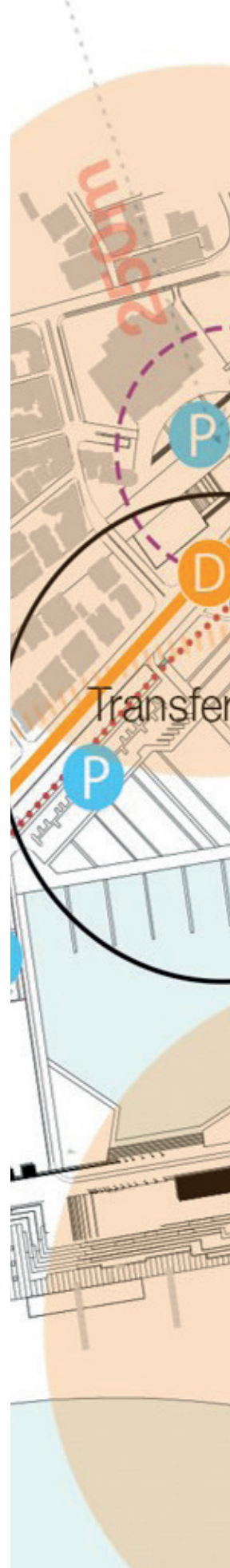
- Doğa ile uyumludur.
- “Doğaya saygı ve en az müdahale” temel yaklaşım olarak ele alınmıştır.
- Tasarımda sadelik ve sakinlik ön plandadır.
- Kullanılan birçok öge manevi anlam içerir.
- Kültürümüzde ağaç, simgesellik özelliği yanında kutsallığı ile de ön plandadır. Bu nedenle bitkilere müdahale edilmemiş ve doğal formları korunarak düzenleme yapılmıştır.
- Bahçelerin yer seçiminde öncelikle arazinin genel konumuna, eğimine ve manzarasına dikkat edilmiştir.
- Çok eğimli alanlarda toprak hareketlerinin önlenmesi için setler ve sofalar gibi yöntemler kullanılmıştır.
- Bahçe zemininin doğal kaplamasıyla veya toprak olarak bırakılması tercih edilmiştir. İşlevlerin yoğun olduğu ya da gölet, havuz, çeşme başı gibi belirgin alanlar taş, mozaik ve benzeri malzeme ile kaplanmıştır.
- İşlevsellik önemlidir. Bahçede kullanılan ağaçlar; gölge, koku, renk özelliklerine göre seçilmiş, bahçe sınırında bahçenin görünülebilirliği de dikkate alınarak daha yoğun ağaç kullanılırken, iç kesimlerde gölge ve görsel amaçlı bitki kullanımına özen gösterilmiştir. Çınar, dişbudak, ıhlamur, karaağaç, çitlembik, meşe, defne, erguvan ve ahlat yerin özellikleri de dikkate alınarak tercih edilen ağaç türlerindedir.
- Ayrıca bahçelerde bulunduğu bölgesine göre değişen, erik, armut, badem, kiraz, kayısı ve şeftali gibi meyve ağaçlarına hem çiçek güzelliği, hem de meyvesi için yer verilmiş; üzüm bağları ve sebze bahçeleri de yer almıştır.

- Çiçekler özel bir yere sahiptir. Kokulu ve göze hoş görünen çiçekler renk ve tür karmaşıklığı oluşturulmadan kullanılmıştır.
- Su, bahçenin en önemli elemanıdır. Bu nedenle yer seçiminde deniz veya dere kenarları, gölet veya havuz ve hatta en basit şekli ile çeşme olarak su, bahçe içinde mutlaka yer almıştır.

Kültürümüzün önemli bir elemanı olan 'bahçe' kavramının, yukarıda sıralanan esaslar çerçevesinde ele alınarak 'millet' ile bütünleştirildiği ve günümüzde de örnek alınacak nitelikteki pek çok uygulamadan elde edilmiş ve dolayısıyla tarihsel gelişimimizin bir parçası sayılabilecek bu temel özelliklerin, bundan sonra yürütülecek çalışmalarda da öncelikli olarak göz önüne alınması önem taşımaktadır.

Kağıthane Millet Bahçesi

2 Millet Bahçesi

Yer Seçim Kriterleri

Kent kimliğinin önemli bir parçası olması hedefiyle yapımı öngörülen ve hem bu anlamda, hem de içerisinde yer alacak fonksiyonlar itibariyle kentsel mekânda düzenlenecek bir açık yeşil alan niteliğinin ötesinde anlam taşıyan Millet Bahçesi yer seçiminde şu hususlara dikkat edilmelidir:

2.1 Alan Büyüklüğü; Millet Bahçelerinin, nüfus yoğunluğu ve kentin büyüklüğü göz önünde bulundurularak planlanması ve projelendirilmesi önem taşımaktadır. Dolayısıyla, kentsel mekâna imgesel değer katması amacıyla düzenlenecek Millet Bahçeleri için, bu özelliği sağlamaya yönelik asgari bir büyüklük koşulu getirilmesi gerekmektedir birlikte, asgari büyüklük koşulu belirlenirken de yerleşmenin nüfus büyüklüğü, yer alması öngörülen fonksiyon türü ve alansal büyüklüğü de dikkate alınmalıdır. Elde edilen deneyimler kapsamında en az 15.000 m² üzerindeki alanlar Millet Bahçesi yapımı için planlanmalıdır.

Sivas Eski Stad Yerinde Millet Bahçesi

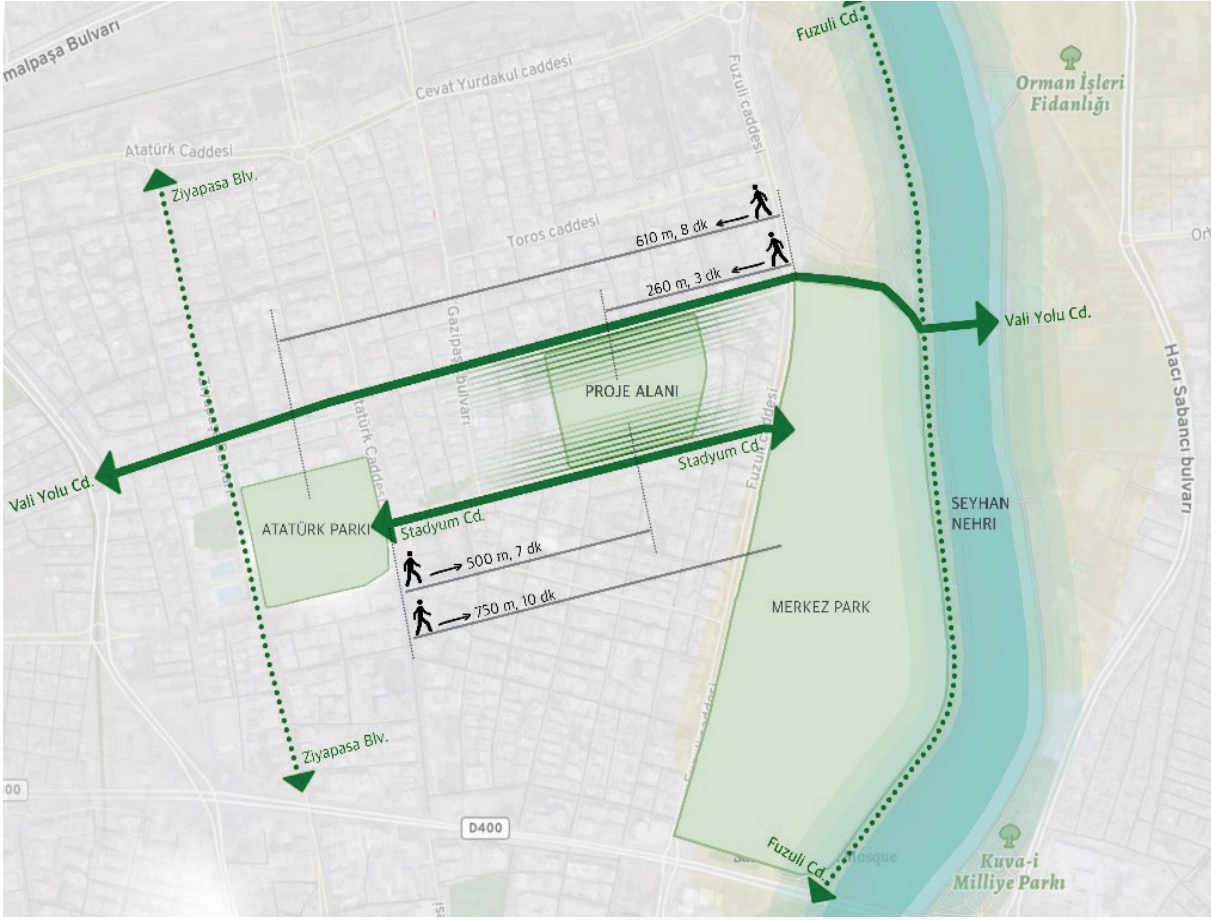
2.2 Mülkiyet Durumu; Millet Bahçesi yapımı için yukarıda tavsiye edilen asgari alan büyüklüğü göz önüne alındığında, böylesi büyük bir alanda yapılacak düzenlemenin uygulamaya geçirilebilmesi adına mülkiyet/sahiplilik durumu da önem kazanmaktadır. Dolayısıyla, Millet Bahçesi olarak düzenlenmesi öngörülen alanda kamusal mülkiyetin çoğunlukta olması önem taşımaktadır.

2.3 İmar Durumu; Millet Bahçesi yapımı öngörülen alanda ele alınması gereken bir diğer husus da alanın imar durumudur. Millet Bahçesi yapılması düşünülen alanın park, rekreasyon, mesire, ağaçlandırılacak alan gibi kullanımları içermesi, Millet Bahçesi kullanımına uygun hale getirilmesi, kent bütününde yeşil akslar oluşturması ve diğer alanlarla birlikte kent ekolojisini desteklemesi önemlidir. Bu doğrultuda Millet Bahçesi (MB) gösteriminde imar planında gerekli değişiklikler yapılmalıdır.

Diyarbakır Stad Yerinde Millet Bahçesi

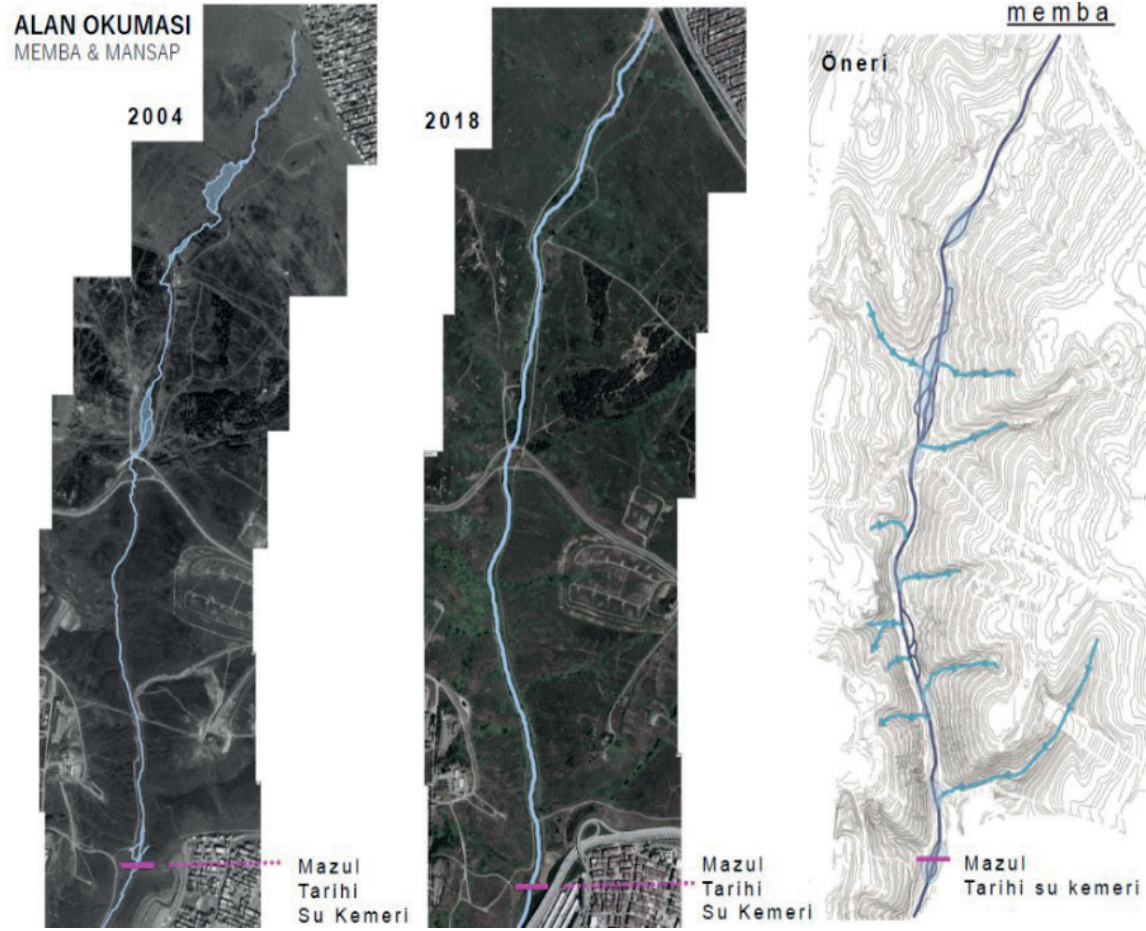
2.4 Konumu, Yakın Çevre Kullanımlarla İlişkisi; Millet Bahçesi olarak düzenlenecek alanlar, genel olarak kent merkezi veya merkeze yakın alanlarda tercih edilmelidir. Böylelikle kentsel mekândaki yoğunluğu azaltmak ve şehir sakinlerine yeni bir soluklanma alanı kazandırmak mümkün olabilecektir. Ayrıca, oluşturulacak kullanımın açık-yeşil alan niteliği göz önüne alındığında, bu kullanım türü ile örtüşmeyecek ya da bu kullanıma zarar getirebilecek yakın çevre kullanımlarının bulunmamasına da dikkat edilmelidir.

Adana Millet Bahçesi

2.5 Ulaşım/Erişim İmkânı; Millet Bahçesi'nin yaşayabilmesinin temel noktalarından birisinin kullanım yoğunluğu/tercihi olacağı göz önüne alındığında, büyük kamusal alan kullanımı olarak gerçekleştirilmesi öngörülen bu alanların kullanılması için temel noktalardan birisi de erişilebilir olmasıdır. Dolayısıyla yapılacak yer seçiminde bu hususun mutlaka göz önünde bulundurulması, yer seçiminde alanın toplu taşıma, yaya ulaşımı, bisiklet ulaşımı imkânının olmasına/sağlanmasına dikkat edilmesi gereklidir.

2.6 Kentsel Bellekteki Yeri ve Değeri; Millet Bahçesi yapımı için yer seçimi yapılacak alanın kentsel bellekteki yeri ve değerinin dikkate alınması, ayrıca alanın bu değerinin yapılacak tasarım çalışmalarında öne çıkarılması gerekmektedir.

İstanbul Esenler Millet Bahçesi

2.7 Jeolojik ve Topoğrafik Yapı; Millet Bahçesi yapılacak alanın jeolojik yapısı, toprak derinliği, yoğunluğu, yeraltı su derinliği ile topografya (yükseklik, bakı ve eğimi) ya da erozyon ve sedimentasyonu, yağmur suyu, yüzey ve yer altı suyu akışı, mezo, makro ve mikro- termal iklim koşulları, vejetasyon alanları gibi veriler tespit edilmelidir.

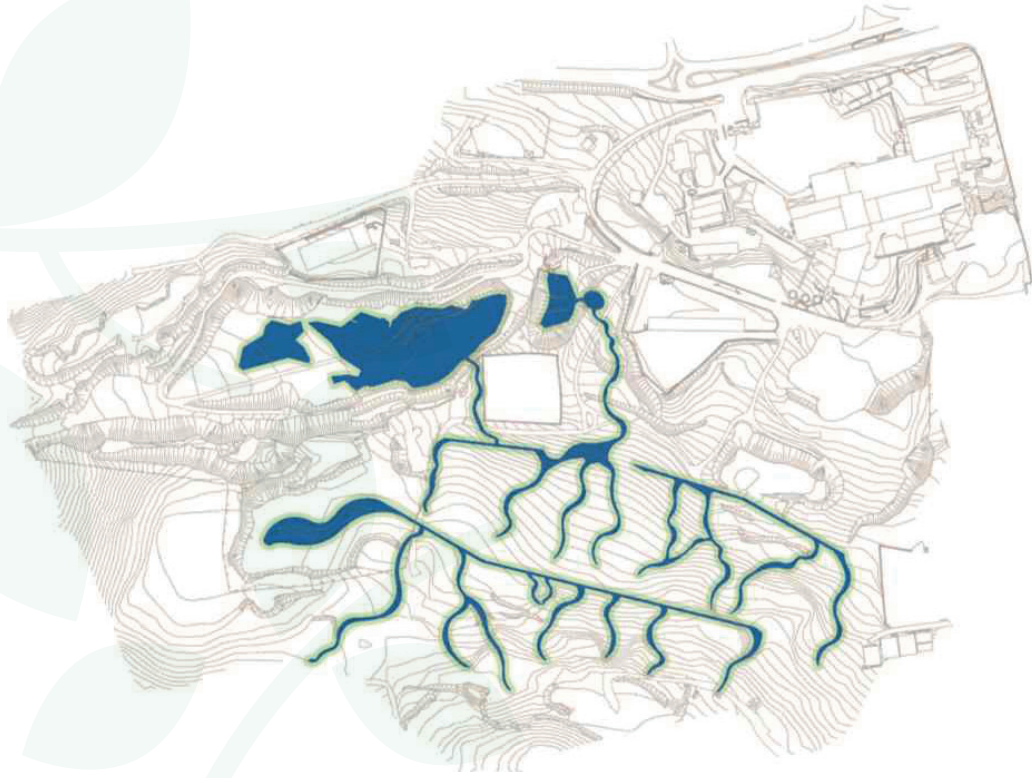
2.8 Alanın Doğal ve Kültürel Özellikleri: Millet Bahçesi'nin bulunduğu yerin ve yakın çevresinin doğal ve kültürel miras özellikleri, değerleri korunmalı ve geliştirilmelidir. Bu nedenle alan ve çevresinin biyolojik çeşitliliği ve ekolojik süreçlerinin analiz edilerek korunması ve doğa onarımının yapılması önemlidir. Bu alanlar kentin yeşil sistem bütünlüğüne katkı sağlamalıdır.

Ankara AKM Millet Bahçesi Yeşil Akış Şeması

2.9 Altyapı; Su, doğalgaz, elektrik sayaçları, yağmur suyu, kanalizasyon hatları ve su boruları, elektrik hattı gibi altyapı elemanlarının yerleri, derinlik ve genişlikleri belirlenerek yer seçimi ve tasarımın buna göre yapılması gerekmektedir.

2.10 Su Varlığı ve Drenaj; Göl, mevsimlik ve sürekli akarsu, kanal ve barajlar vb. yüzey suları ile drenaj sistemi peyzajı biçimlendiren hidrolojik döngünün önemli öğeleridir. Bahçelerdeki su varlığı tespit edilerek, enerji etkin bir şekilde su kullanımı ve drenajı sağlanmalıdır. Yüzey suyunun alanda nereden ve nasıl tahliye edileceği ile taşkın sınırları tespit edilmelidir.

İstanbul Pendik Millet Bahçesi

Alandaki yağmur suyu döngüsünü sağlayacak tasarım unsurlarının çeşitliliğine önem verilmelidir. (toprak infiltrasyonu, bio- kanallar, yağmur bahçeleri, sarnıçlar, sünger alanlar, geçirimli yüzeyler vb.) Su ortamının uygun standartları karşıladığından emin olmak için su berraklığı ve kirlilik kontrolü yapılmalıdır.

2.11 Flora ve Fauna; Alandaki bitki türleri, endemiklik durumları, korunacak türler, istilacı türler, alanda mevcut farklı ekosistemler ve bunlara ait bitkilerin listeleri nitelik ve nicelik olarak detaylı şekilde envanterde yer almalıdır. Alandan çekilecek fotoğraflarla oluşturulacak fotoğraf albümü eşliğinde alandaki vejetasyon durumu ortaya konulmalıdır.

Ayrıca alanda bulunabilecek flora ve fauna etkileşiminin nasıl olduğu da ortaya konulmalıdır. Millet Bahçesi çalışması ile alanda ne tür bir koruma stratejisinin yer alacağı projenin analiz aşamasında belirlendikten sonra tasarıma yansımalarının neler olacağı belirtilmelidir.

2.12 İklim Özellikleri; İklim analizi; rüzgar (hakim rüzgar yönü vs.), sis, güneşlenme (farklı zamanlardaki güneş açıları, alanın güneşlenme durumu, güneşin yükseliş açıları vs.), yağış, bulutluluk, sıcaklık, nem durumu gibi verileri içerir. Millet Bahçesi'nin bulunduğu bölge ve alanın mikro iklimik özellikleri de dikkate alınarak tasarım yapılmalıdır.

3 Millet Bahçesi

Tasarımında
Temel Yaklaşım

Yer seçimi çalışmaları sonrasında Millet Bahçesi planlama ve tasarım aşamalarına ilişkin olarak öncelikle;

- **Amaç ve hedefin belirlenmesi,**
- **Kavramsal çerçeve ve tasarım ilkelerinin ortaya konulması,**
- **Fonksiyonların belirlenmesi,**
- **Yenilikçi, yenilenebilir enerji ve doğa dostu çözümlerin akıllı uygulamalardan da faydalanılarak geliştirilmesi**

beklenmektedir.

Millet Bahçesi olarak seçilen alanın tasarım çalışmaları öncesinde mutlaka bölgenin statüsü ve özellikleri dikkate alınarak ilgili kurum ve kuruluşlardan gerekli bilgi ve belgeler temin edilerek işbirliği sağlanmalıdır.

3.1 İLKELER

Millet Bahçesi projelendirme ilkelerini şu şekilde özetlemek mümkündür:

3.1.1 Fonksiyonellik; Millet Bahçesi, alanın özelliği ve çevresi dikkate alınarak, tüm kullanıcı kitlelerine, her kesim ve her yaş grubundan insana hitap etmelidir. Aktivite alanları, ergonomi ve işlevsellik odaklı yaklaşımlar benimsenerek bu alanların maksimum seviyede kullanımı hedeflenmelidir.

Millet Bahçesi'nin bir yeşil alan olduğu unutulmadan önerilecek fonksiyon alanları ile kitle boşluk dengesi gözetilerek açık ve yeşil alanlara ve yumuşak zeminlere daha çok yer verilmelidir.

Millet Bahçeleri'nde yer alan fonksiyonlar çok amaçlı olmalı, her yaş grubuna ve sosyal sınıfa hitap etmelidir. (eğlence, dinlenme, kültür, yeme içme vb.)

3.1.2 Erişilebilirlik - Ulaşım; Millet Bahçesi'nin ana tasarım kararları oluşturulurken öncelikle şehrin ana ulaşım ağı ile bağlantısı sağlanmalı, (toplu taşıma, özel araç, yaya, bisiklet vb.), kullanıcıların Millet Bahçeleri'ne kolay ulaşımını sağlayacak çözümler üretilmelidir.

İstanbul Esenler Millet Bahçesi

Alana ulaşım ve alan içerisindeki erişim; kullanıcıların özel fiziksel durumları (engelli, yaşlı, hamile vb.) göz önüne alınarak, “5378 Sayılı Engelliler Hakkında Kanun” ile “Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Yönetmeliği”⁽²⁾ ve diğer standartlara⁽³⁾ uygun olarak tasarlanmalıdır.

Proje ölçeğine uygun, alanda ve yakın çevresinde Otopark Yönetmeliğine uygun olarak yeterli otopark kapasitesi sağlanmalıdır. Alana farklı merkezi noktalardan yeterli giriş olmalıdır.

² Yönetmelik kapsamında yayınlanan 2/12/2016 tarihli ve 2016/07 sayılı Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Formları Genelgesi ekinde, komisyonların denetim esnasında doldurdıkları ve Yönetmelikte atfı yapılan binalar, açık alanlar ve toplu taşıma araçları için izleme ve denetleme formları yayınlanmıştır.

³ TSE tarafından hazırlanan TS 9111 Sayılı Özürlüler Ve Hareket Kısıtlılığı Bulunan Kişiler İçin Binalarda Ulaşılabilirlik Gereklileri ve TS12576 Sayılı Şehir içi Yollar-Kaldırım ve Yaya Geçitlerinde Ulaşılabilirlik İçin Yapısal Önlemler ve İşaretlemelerin Tasarım Kuralları

3.1.3 Sürdürülebilirlik; Millet Bahçeleri'nde temel hedef, kendi kendine yetebilen ve doğal kaynakların üst seviyede kullanıldığı bir sistemin gerçekleştirilmesidir. Bu doğrultuda; kentsel altyapıdan bağımsız olarak kendi enerjisini, suyunu vb. kaynaklarını üretebilecek akıllı uygulamalardan faydalanılabilir. Yapılacak tasarımlarda koruma-kullanma dengesi mutlak suretle gözetilmelidir.

3.1.4 Yeterlilik; Taşıma kapasitesi dikkate alınarak önerilen fonksiyon ve alanlar proje ölçeğine uygun olmalıdır. Tüm fonksiyon alanları oluşturulurken ziyaretçi sayısının kent nüfusuna oranı dikkate alınmalıdır. Kullanıcı kitlesinin ihtiyaçları nicelik ve nitelik anlamında karşılanmalıdır.

3.1.5 Ekoloji; Millet Bahçesi'nde, bulunduğu yörenin bitki örtüsü ve habitat çeşitliliğini artırarak şehrin ekolojik yapısını güçlendirecek öneriler geliştirilmelidir. Bu amaçla kentsel ekosistemi yansıtan, mikro iklimik özelliklerle uyumlu yapısal ve bitkisel peyzaj tasarımları yapılmalıdır.

Millet Bahçeleri'nde kullanılacak olan bitkisel öğeler öncelikli olarak o coğrafyanın kendi yerel bitki türlerinden seçilmelidir. Bunlara ek olarak yörenin ekolojik koşullarına uyum sağlamış az su tüketen türlerin kullanımına da özen gösterilmelidir. Mevsim geçişlerinin tüm etkilerinin hissedildiği, her mevsim ayrı bir görsel unsura sahip bitkilerle düzenlemeler yapılmalıdır. Millet Bahçesi'nde koruluklar, mesire alanları ve çayır alanları önerilebilir.

Ayrıca yapılacak tasarımlarda; enerji ve atıkların geri kazanılması, tasarımda yerel kaynakların kullanımı, yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı, enerji etkin peyzaj tasarımı, rüzgâr kontrolü - rüzgâr perdeleme ve rüzgâr koridorları, karbon tutulumunu sağlayacak, hava, gürültü ve ışık kirliliğini en aza indirecek uygulamalar, yağmur suyu yönetimine ilişkin çalışmalar yapılmalıdır. Ancak, bu hususlara yönelik yürütülecek çalışmalarda imkân ve uygulanabilirliklerin de göz önüne alınması önem taşımaktadır.

3.1.6 Aidiyet/Kimlik; Millet Bahçesi'nin bulunduğu şehrin kültürünün önemli özelliklerini yaşatacak, kent kültürüne ve mekânına değer katarak kamusal yeşil alan varlığını artıracak yeşil alan olması, doğa ile insan bütünleşmesinin sağlanması temel ilkelerdendir.

Ayrıca Millet Bahçesi toplumun tarihsel belleği ve yaşamından izler taşımaktadır. Anadolu bahçe kültürünü yansıtarak, modern ve yenilikçi bakış açısıyla tarihi-kültürel peyzaj kimliğini koruyan ve geliştiren bir anlayışla ele alınmalıdır.

3.1.7 Uygun Maliyet; Millet Bahçesi'nin uzun yıllar güvenli, doğa ve kullanıcı dostu olabilmesi için uygulama ve bakım maliyetleri önemlidir. Bu nedenle bahçelerin uygulama ve bakım maliyetleri için uygun ve yere özgü bitkilendirme ve malzeme seçilmelidir. Yapım ve bakım maliyetlerini artırıcı karmaşık ve standartları aşan malzeme ve uygulamalardan kaçınılmalıdır.

3.1.8 Yenilikçi tasarım; Millet Bahçesi kullanıcılarının alandaki deneyimlerini pozitif derecede etkileyen, kullanıcı ihtiyaçları ve deneyimlerinin yaratıcılığı yönlendirdiği bir tasarım sürecidir. Buna ek olarak, yenilikçi tasarım karbon tutulumunu maksimum düzeyde yapabilen, geri dönüşümü tasarıma entegre eden, yenilenebilir enerji kaynaklarını kullanan, enerji etkin yaklaşımları barındıran, peyzaj mühendisliği, biyoçeşitlilik ve su yönetimi anlamında en son teknolojiyi uygulamaya sokan tasarım yaklaşımı demektir. Sıfır Atık politikasıyla ilgili uygulamalar Millet Bahçeleri ile yaygınlaştırılmalıdır.

Ankara Gölbaşı Millet Bahçesi

**özgür, güvende ve
rahat hissedeceğiniz
mekânlar...**

3.1.9 Sağlık; Millet Bahçeleri, artan fiziksel aktiviteyi teşvik eden ve zihinsel sağlığı iyileştirici ortamlar sağlayarak toplum sağlığına olumlu yönde katkı sağlayabilir. Bu doğrultuda Millet Bahçeleri'nde obezite vb. kronik hastalıklar ile ilgili olarak sağlıklı beslenme ve hareketli hayatın teşvik edilmesine yönelik çalışmalar gerçekleştirilebilir.

Millet Bahçesi, toplum sağlığını teşvik eden ve koruyan bir yapıya sahip olmalıdır. Bu nedenle özellikle çocuk oyun alanları, spor alanları, bisiklet ve yürüyüş yolları gibi özellikli alanlarda sigara içilmesi engellenebilir, sigara içenler için ise bahçe içerisinde kontrollü sigara içme alanları/kabinleri oluşturulabilir.

Kolay erişilebilir nitelikte ve ücretsiz içme suyunun temini için yeterli sayıda çeşme ve sebiller tasarlanmalıdır.

3.1.10 Evrensellik; Millet Bahçesi'nde tasarlanacak alanlar ve kullanımların hepsinde evrensel tasarım ilkeleri gözetilmeli ve bu alanlar herkes için tasarım anlayışı ile engelli, engelsiz, yaş, dil, yetenek, cinsiyet ve kültür ayrımı olmaksızın herkesi kapsayan nitelikte olmalıdır.

3.1.11 Güvenlik; Millet Bahçeleri'nde tasarım ile kullanıcıların kendilerini güvende ve konforlu hissedecekleri, vandalizm tarzı olumsuz etkileri en aza indireyecek uygulamalar yapılmalıdır.

Millet Bahçesi'ne girişi simgeleyecek ve aynı zamanda güvenlik unsuru olarak kullanılacak özgün, alan konseptine uygun ve tasarımla bütünleşen, aşırılığa kaçmayan ve kopya mimari olmayacak giriş kapıları yer almalıdır. Millet Bahçesi çevresi, güvenlik amaçlı olarak bitkisel veya görselliği etkilemeyecek duvar, çit gibi sınırlayıcılar ile çevrilebilmelidir.

3.1.12 Akıllı Uygulamalar; Akıllı uygulamalar ile şehir içerisinde yer alan varlıklar arasında güçlü ağlar kurarak tüm ekosistem paydaşlarının işbirliğinde insan müdahalesine gerek duyulmadan şehrin veri ve uzmanlığa dayalı olarak gelecek öngörülerıyla kendi kendine yönetilebilmesi amaçlanmaktadır.

Bu kapsamda Millet Bahçeleri'nde mevcut flora, fauna, ekosistem ve kültürel mirasın korunması sağlanırken yenilikçi, çevre dostu, maliyet etkin, sürdürülebilir ve enerji etkin uygulamalar ile günümüz ihtiyaçlarına etkin çözümler sunulabilecektir.

3.2 MİLLET BAHÇESİ'NDE YER ALABİLECEK FONKSİYONLAR

Belirtilen bu genel ilkeler çerçevesinde, imar planı kararıyla belirlenecek Millet Bahçesi içerisinde, alanın büyüklüğü, çevresel kullanımları ve içinde bulunduğu şehrin nüfusu da dikkate alınarak şu fonksiyonlara yer verilebilir:

- Yürüyüş, koşu ve bisiklet yolları,
- Meydanlar ve idari birimi ile birlikte toplanma alanları,
- Su yüzeyleri, çeşmeler ve sel-sebiller,
- Anıtsal ve /veya simgesel sanat eserleri ve alanlar,
- Açık hava sergi alanları, el sanatları merkezi,
- Açık hava tarih parkı (her kentin kendi geçmişine ilişkin [zafer, kurtuluş vb.] mekânların, kişilerin, olayların açık alan objeleriyle ifadelendirildiği alanlar)

Samsun Millet Bahçesi

- Seracılık alanları, sebze-meyve bahçeleri, fidanlıklar,
- Tematik bahçeler (koku bahçesi, renk bahçesi, tıbbi bahçe, aromatik bahçe, yöre bahçesi, Türk bahçesi, tekno-bahçe, topiary bahçesi, gülistan, duyu bahçesi, su bahçesi, sanat bahçesi, yansıma bahçesi, bitki koleksiyon bahçesi, sergi bahçesi, botanik bahçesi, arboretum gibi),

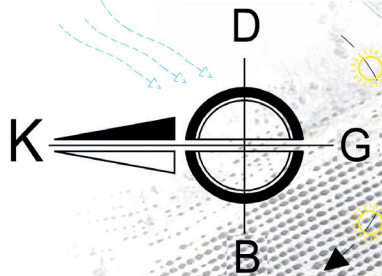
- Bahçenin büyüklüğüne göre sokak hayvanları için bakım ve barınak alanları ya da hayvanların temel ihtiyacına yönelik donatılar (kuş evleri, su-mama kapları, yuva vb.),
- Her yaş ve yetenekteki çocuklar için oyun alanları (çocuklara yönelik lego, puzzle, labirent, keşif tasarım/uygulama alanları),
- Her yaş ve yetenekte bireyler için spor alanları (futbol, basketbol, voleybol, tenis, binicilik, okçuluk gibi)

Mersin Millet Bahçesi

- Namazgâh, seyir terasları, oturma grupları, gölgelikler, ölçeğine göre sinema, tiyatro, konser vb. amaçlı açık hava gösteri etkinlik alanları,
- Yeterli sayıda kapalı veya açık otopark alanları,
- İdari ve teknik yapılar, tuvaletler,
- Mescit, müze, atölye ve sergi yapıları,
- Yeme içme yerleri, büfeler, çay bahçesi
- Cami, Sağlık danışma birimleri,
- Millet Kiraathanesi (halkın okuma, araştırma ve dinlenme ihtiyaçlarına cevap verebilecek, 7 gün ve 24 saat kullanım imkanı olan, içerisinde kütüphane, çocuk oyun bölümleri ve servis mekanlarının yer aldığı yatay yapılaşma ve çevre yapılaşma koşullarına uyumlu yapılar) bulunmalıdır.

Fonksiyonlar belirlenirken; doğal, tarihi ve çevresel yapı, imgesel değerler, ekolojik hassasiyetler, proje alanının yeri, alan büyüklüğü, hizmet edeceği nüfus ve demografik yapı, yakın çevredeki ve şehirdeki diğer kullanım kararları gibi pek çok kriterin göz önünde bulundurulması ve Millet Bahçesi'nin kimliğiyle birlikte ele alınması önem arz etmektedir.

seyir terası

wc

amfi tiyatro

büfe

gölet

büfe

kızılırmak

bisiklet parkuru

gölet

piknik alanı

ana yaya aksı

bisiklet parkuru

millet kiraatha

restoran

yöresel pazar alanı

macera parkı

kafeterya

çim amfi

yeme içme terası

egzersiz alanı

oyun parkı

mescid

gölet

koşu parkuru

sanat evi

wc

giriş

seyir terası

sanat evi

oyun parkı

ANA GİRİŞ

giriş

köpek parkı

büfe

mescid

piknik alanı

wc

giriş

koruluk

Kırkkale-Bahşılı Millet Bahçesi

3.3 MİLLET BAHÇESİ'NDE BİTKİSEL TASARIM UNSURLARI

Elazığ Millet Bahçesi

Millet Bahçesi'nde, oluşturulmak istenen açık-yeşil alan özelliğine bağlı olarak öne çıkan en önemli tasarım unsurlarından birisi de bitkisel tasarımıdır. Bu doğrultuda, bitkisel tasarıma ilişkin şu hususların belirtilmesinde yarar görülmektedir:

Bitki Türleri ve Kullanımı; Mevcut ve potansiyel bitki örtüsü biyoçeşitlilik ve peyzaj çeşitliliğinin önemli belirleyicisidir. Tasarımlarda yörenin doğal bitki örtüsünden türlere yer vermeye özen gösterilmelidir. Diğer türler ise yörenin ekolojik koşulları çerçevesinde az su ve bakım isteyen türlerden seçilmelidir. Millet Bahçesi'nde kullanılacak bitki türlerinin yenilebilir türleri tıbbi ve aromatik türler, suyu artıran, erozyonu engelleyen, karbon tutumu yüksek bitkiler gibi ek fayda sağlayacak türlerin seçimi beklenmektedir. Bahçe düzenlemelerinde kullanılacak diğer bitkiler bölgenin iklimi ile uyumlu türlerden seçilmelidir

Millet Bahçesi'nde kullanılacak bitkilerde tıbbi ve aromatik türler ağaçlar, çalılar ve diğer peyzaj öğeleri gölge sağlayacak, görüşü engellemeyecek ve azaltmayacak şekilde seçilmeli ve yerleştirilmelidir.

Bahçede kullanılan ağaclar; gölge, koku, renk özelliklerine göre seçilmeli, bahçe sınırında daha yoğun ağaçlandırma yapılırken, iç bölgelerde ise gölgeleme ve estetik amaçlı bitkilendirme yapılabilir. Halk sağlığı anlamında tehdit oluşturmayacak bitkilerin kullanımına özen gösterilmelidir (zehirli-iri dikenli olmaması gibi).

Millet Bahçesi'nde ağaclar, budama, form verme vb. müdahaleler dışında doğal gelişiminde serbest bırakılmalıdır. Millet Bahçesi'nde kullanılacak ağaç türleri; toprağın özellikleri, iklim, rüzgâr, baki, yağış, sıcaklık vb. koşulları dikkate alınarak belirlenmelidir. Tasarım ile oluşturulan mekânlarda, alanın formu ve niteliğine göre ağaç kompozisyonları oluşturulabilir. Diğer alanlarda ise ağaclar, doğal bitki örtüsü ile beraber kullanılmalıdır.

Çiçekler; Millet Bahçesi'nin bir diğer önemli bitkisel elemanı ise çiçektir. Millet Bahçesi'nde sürekli ekim ve bakım isteyen mevsimlik çiçeklerin (annuals) kullanım yeri yapı yakın çevreleri ile sınırlı tutulmalı, bakım maliyetlerini minimuma indirmek ve aynı zamanda Türk bahçelerinin en önemli unsurlarından olan çiçekleri bol olarak görebilmek adına çok yıllık bitkiler (perennials) kullanılmalıdır.

Konya Lale Bahçeleri

Çim ve Çayırlar; Geremediği müddetçe çim ekiminden kaçınılmalı, doğal bitki örtüsü ve çayır tercih edilmelidir. Bahçede çim alan oluşturulması gerekirse, alanın iklim ve genel özellikleri de dikkate alınarak karışım çim tohumu kullanılmalıdır.

Eskişehir Eski Stad Yerinde Millet Bahçesi

Meyve ve Sebze Bahçeleri; Millet Bahçesi'nde; eğitim ve sağlıklı beslenme alışkanlığının kazandırılması için, meyve ağaçları başta olmak üzere çeşitli sebzelerin yetiştirilmesine yönelik uygulama alanları önerilmeli ve kontrolü sağlanmalıdır. Bahçede hem renk etkisi ve gölgesinden yararlanan ağaçlar hem de meyveleri olan ağaçlar tercih edilmelidir.

Bahçelerde sebze üretimi ile alanda bulunacak işletmelerin gıda gereksinimlerinin karşılanması hedeflenmelidir. Ancak, bu bölümdeki bitkilerin diğer bölümdeki bitkileri etkilenmesinden kaçınılmalıdır.

Yağmur Bahçeleri; Yaşadığımız iklim değişikliği ve buna bağlı yaşamaya başlanan kuraklık, yağış rejimi ve miktarındaki değişimler ve bunun sonucunda oluşan su kaynaklarında azalmaya çözüm oluşturabilecek “doğa-esaslı yaklaşım” yöntemlerinden birisidir. Bu nedenle Millet Bahçeleri'nde “Yağmur Bahçeleri”nin kullanımı önerilmektedir. Aşırı yağış ve sel riski durumlarında taşkın suyu toplayarak küçük gölcükler haline gelebilen ve daha sonra eski haline dönerek oyun alanı olarak kullanılabilmesini sağlayacak akıllı yağmur suyu toplama, depolama ve deşarj sistemlerinden de faydalanılabilir.

3.4 MİLLET BAHÇESİ'NDE YAPISAL TASARIM UNSURLARI

Ankara Cebeci Stad Yerinde Millet Bahçesi

Millet Bahçeleri ulusal imaj ve kimliğimizin bir simgesi, aynı zamanda milletin refahını, güvenini ve canlılığını yansıtan alanlardır. Bu nedenle uygulamalar belli standart ve ilkeler kapsamında ele alınmalıdır. Uygulanabilir nitelikte ve sürdürülebilir işletme ve yönetim modeli belirlenmesi ana prensip olmalıdır.

Bu noktada Millet Bahçesi'nin uygulamasında "beton" değil toprak ve yeşilin ağırlıkta olması sağlanmalıdır. Bu nedenle hazırlanacak projelerde yapılaşma koşulları; Millet Bahçesi'nin yakın çevresi, arazi özellikleri ile doğal ve kültürel özellikleri de dikkate alınarak imar planı ile belirlenecektir. Bu doğrultuda; yapısal peyzaj ve mimari ünite vb.'nin kaplayacağı sert zemin miktarının %10'u geçmemesi bahçe karakterini etkilememesi açısından önem taşımaktadır.

Kendine özgü koşulları bulunan ve bu anlamda özel mevzuata tabi olan alanlarda yapılacak Millet Bahçeleri'nde, kullanım ve yapılaşma koşulları ilgili Kanun ile Yönetmelikler (3621 Sayılı Kıyı Kanunu, 6381 Sayılı Orman Kanunu, 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, 6306 Sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun gibi) dikkate alınarak belirlenir.

Sakarya Millet Bahçesi

Binalar ve Yapılar; Millet Bahçeleri'ndeki binaların karakteri ve varsa tarihi değerleri de dikkate alınarak ve özellikle koruma altındaki binalar başta olmak üzere tüm binalar, fiziksel onarım, görsel kalite ve kullanılabilirlik standartlarında korunmalıdır.

Bahçelerde yeni bina yapılması, ilgili kurumların görüşü alınarak yasalar çerçevesinde ve sadece kamu yararı sağlandığı takdirde yapılmalıdır. Binaların eskimesi, kullanılamaz duruma gelmesi gibi sebepler ile bina tadilatları ve yenilemeleri yapılabilir.

Gaziantep Yeşilvadi Millet Bahçesi

Çocuk Oyun Alanları; Millet Bahçeleri'nde her yaş grubu ve yetenekte çocuk için yeterli sayıda ve özellikle çocuk oyun alanı bulunmalıdır. Oyun alanlarında, sağlık ve güvenlik hedeflerini karşılamak, fiziksel ve görme engelli çocuklar için oyun fırsatları sağlamak amacıyla ekipmanların ve döşemelerin periyodik olarak yenilenmesi ve bakımı yapılmalıdır. Ayrıca kullanılacak oyuncaklar, çocuğun hareketlerini kısıtlamayan ve hayal gücünü geliştiren eğitici ve öğretici öğeler içermelidir. Çocuk oyun alanlarında video analiz tabanlı şüpheli davranış tespiti, akustik algılama ve konum tespiti gibi akıllı güvenlik sistemlerinden faydalanılabilir.

Ankara Kahramankazan Millet Bahçesi

Sert Zeminler ve Yollar; Millet Bahçeleri'nde sert yüzey kaplamalarının bakımı düzenli olarak yapılmalı, güvenliği ve sağlığı tehdit edecek döşemeler yenilenmelidir. Tüm sert yüzeyler, erişilebilirliği ön planda tutarak ve standartlara uygun olarak korunmalıdır.

Mevcut dolaşım ağ yollarının ve sert yüzeylerin incelemesi yapılarak bahçelerde bulunan gereksiz sert yüzeyleri azaltmak için fırsatlar değerlendirilmelidir.

Konya Meram Millet Bahçesi

Mevcut yolların yenilenmesinde, özellikle asfalt gibi geçirimsiz malzemeler yerine sabit çakıl yüzey kaplamaları gibi daha doğal ve geçirimli malzemelere yer verilmelidir.

Millet Bahçeleri'nde düzenlenecek yürüyüş yollarında ve oyun alanlarında tartan zemin kaplaması uygulaması önerilmektedir.

Bisiklet Yolları; Bisikletin kentsel ölçekte ulaşım amaçlı kullanımının ekonomik, çevresel, sosyal ve kamu sağlığının artırılması yönünden faydaları bulunmaktadır. Bu nedenle bisikletin, bir ulaşım aracı olarak da etkin kullanılmasının sağlanması için Millet Bahçeleri'nde bisiklet yollarının⁽⁴⁾ ve parkının yapılması yanında kent bütününe yaygınlaştırılması için gerekli altyapı çalışmaları yapılmalıdır. Bisiklet paylaşım sistemleri kullanımı özendirilmelidir.

Konya Karapınar Millet Bahçesi

4 Şehir İçi Yollarda Bisiklet Yolları, Bisiklet İstasyonları ve Bisiklet Park Yerleri Tasarımına ve Yapımına Dair Yönetmelik (3 Kasım 2015 / 29521)

Sınır Elemanları ve Girişler; Millet Bahçeleri'nde işlevsellik ve kullanım karakterini ve atmosferini yansıtan yüksek kaliteli sınırların sağlanması yoluyla uygun bir imaj ve giriş duygusu desteklenmelidir.

Bahçe sınırlandırma elemanlarının düzenli bakımı yapılarak veya akıllı görüntüleme sistemleri ile izlenerek herhangi bir güvenlik zafiyetinden kaçınılmalıdır.

Heykel ve Anıtlar; Millet Bahçeleri içindeki eserlerin ve varsa anıtların sayısı ve mevcut durumu korunarak yüksek fiziksel ve görsel standartta muhafaza edilmelidir.

Geçici gösteriler dahil olmak üzere yeni heykeller, ancak bahçe manzaralarına olumlu bir katkıda buldukları takdirde alanda sergilenmelidir.

Kent Mobilyaları; Tüm bahçelerdeki mobilyalar ziyaretçi ve güvenlik gereksinimlerini karşılayarak yüksek standartta tutulmalı ve bahçe peyzajına pozitif bir görsel katkı sağlamalıdır.

Bütün kent mobilyaları, kullanıcı ihtiyaçlarını karşıladığından emin olmak için uygun şekilde yerleştirilerek uygun standartlarda yapılmalı ve gerektiğinde Millet Bahçesi'nin afet anında toplanma alanı olarak kullanılmasına olanak verecek esneklikte olmalıdır.

Kent mobilyalarına ait konum ve öznitelik verilerinin coğrafi bilgi sistemleri ile takibi ve envanter yönetimi sağlanabilir.

İstanbul Zeytinburnu Beşelsiz Millet Bahçesi

Aydınlatmalar; Bahçe içindeki mevcut aydınlatma seviyesi insanları rahatsız etmeyecek ve güvenlik açığına sebebiyet vermeyecek şekilde uygulanmalı ve bakımı bu standartlar doğrultusunda yapılmalıdır. Millet Bahçesi'nde aydınlatma modellemesi yapılarak ışık kirliliğinin önlenmesi önemlidir. Aydınlatma armatürleri yenilenebilir enerji kaynakları ile karşılanmalıdır. Bu kapsamda aydınlatma otomasyon sistemleri ve akıllı aydınlatma sensörlerinden faydalanılabilir.

Su Ögeleri; Su, bahçenin hiçbir zaman eksik olmayan bir elemanı olmalıdır. Suyun sesinden ve ferahlığından istifade etmek için insan ölçeğinde, yörenin ekolojik şartları göz önünde bulundurularak Millet Bahçeleri'nde su yüzeyleri ve su ögelerine yer verilmelidir. Bakım ve yapım maliyetlerini artırmamak adına geniş göletlerin yapımından (proje alanının %5'ini aşan) kaçınılmalıdır. Bununla birlikte suyun hareketli kullanımı ön plana çıkarılmalıdır.

Konya Seydişehir Millet Bahçesi

Yönlendirme ve Levhalar; Tabelalar ve levhalar, ziyaretçileri bahçelere yönlendirmek için gerekli sayı, çeşit ve okunabilirlikte olmalı, grafik kurgusu tasarım ile belirlenmelidir. Mümkün olan yerlerde enerji ve levha tasarrufu sağlanarak sensörlü dijital levhalardan faydalanılabilir.

Araç Girişleri ve Otoparklar; Bahçelerin araç trafiğine kapalı olması önerilmekte olup (bakım araçları ve ambulanslar hariç) yaya ulaşımı ve bisiklet kullanımı teşvik edilmelidir.

Bahçe ulaşımında toplu taşıma araçları ve bisiklet yolları teşvik edilecektir. Alanlara toplu taşıma yok ise yerel yönetimler tarafından toplu taşıma olanakları ve bisiklet yolları sağlanmalıdır. Engelli otoparkı, rampası gibi herkes için evrensel tasarım standartlarına dikkat edilmelidir.

Millet Bahçeleri'nde, Otopark Yönetmeliği doğrultusunda tasarlanacak otoparklara giriş ve çıkışlar yaya ulaşımı ve dolaşımını engellememelidir. İhtiyaca göre açık veya yeraltı otoparkları yapılmalıdır.

Polinatör Evleri; Polinatör (tozlaşmayı sağlayan) böcekler için yaşam alanları oluşturarak biyoçeşitliliğin artmasına katkı sağlar. Polinatör evlerinin etrafına polinatör böcekleri çekebilecek bitkiler yerleştirilir. Kozalak, bambu, söğüt dalları, meşe, tuğla gibi malzemelerle oluşturulan polinatör evlerinde oluşturulan deliklerde başta arılar olmak üzere tozlaştırıcı böcekleri çekerek böceklerin barınmaları ve çoğalmaları için uygun ortam oluşturulur.

Millet Bahçeleri'nde tür çeşitliliğinin sağlanabilmesi için doğal malzemeden polinatör evleri yapılması önerilmektedir.

Kullanılacak Malzemeler; Alanda yeşil alan, kentsel mobilya, obje tasarımları, yaya ve bisiklet yolları, meydan, gölet gibi yapısal ve bitkisel uygulamalar; yangına ve vandalizme karşı dayanıklı, dirençli, düşük bakım gerektiren yerel malzeme (bölge taşları gibi), geri dönüştürülmüş malzemelerden, mümkün olan en düşük miktarda enerji kullanan, gerektiğinde afet anında toplanmaya imkan verebilecek esneklikte, toksik olmayan, keskin kenarlı ve insanlara - çevreye herhangi bir şekilde zararı olmayan, Sıfır Atık Politikası ile uyumlu olacak şekilde üretilmiş malzemelerden seçilmelidir.

3.5 ZİYARETÇİ ERİŞİMİ VE GÜVENLİK

Millet Bahçeleri'nin hizmet vereceği saatler belirtilecektir. Ancak bahçelerde bulunan özel alanlar ve işletmeye tabi alanlarda farklı çalışma saatleri belirlenebilir. Bahçelere girişler ücretsiz ve serbest olmalıdır. Bahçelerde bulunabilecek bazı tanımlı alanlarda (tematik bahçeler, sergi alanları gibi) ücretlendirme yapılabilir. Bunun dışında güvenlik riski mevcutsa, yaban hayatı kaynağına zarar vermemek veya bahçe yönetim amacıyla gerekli izinler alınarak ücretli girişler olabilir. Herkes için tasarım ilkeleri doğrultusunda erişim bahçe boyunca bir öncelik olacak ve mevcut altyapı ya da yeni planların gözden geçirilmesinde fiziksel ve görme engelli ziyaretçilerin ihtiyaçları dikkate alınacaktır.

Bahçede ziyaretçilerin ve tesislerin güvenlik ve sağlığı ile ilgili her türlü düzenleme yapılmalıdır. Millet Bahçeleri genelinde güvenli, emniyetli ve konforlu bir ortam sağlanması için akıllı güvenlik uygulamalarından faydalanılarak video izleme sistemleri kullanılabilir.

Üsküdar Nakkaştepe Millet Bahçesi

3.6 İŞLETME VE BAHÇENİN YÖNETİMİ

Her bir Millet Bahçesi bulunduğu yöreye, tarihsel arka planına ve kültürel özelliklerine, milletin değerlerine uygun olarak özel bir isimle nitelendirilebilecektir.

Millet Bahçesi'nin yönetimini kamu-sivil toplum işbirliği modeli şeklinde kurgulamak alanın yönetiminin sürdürülebilirliği anlamında önemlidir. Millet Bahçesi yönetiminin sağlaması gereken iki temel konu vardır:

- Bahçe kullanıcılarının rekreasyon deneyimlerini en üst düzeye çıkarmak,
- Rekreasyonun alanının yapıldığı çevreyi ve kaynakları korumak ve geliştirmek.

Yönetim yaklaşımının bu iki unsur arasında dengeyi sağlayacak şekilde stratejiler geliştirmesi gerekir. Bu açıdan Millet Bahçeleri'nin kalite standartlarının tanımlanması ile işe başlanması faydalı olacaktır.

Bu kapsamda Millet Bahçesi yönetimi denildiğinde ilgili kurum, kuruluş veya idarelerin denetiminde olan bir yapı önerilebilir. Oluşturulabilecek bu yönetim tarafından bahçelerin işletmesi sağlanabilir.

Millet Bahçesi'nin kapladığı alan, içinde barındırdığı fonksiyonlar ve hizmet edeceği ziyaretçi sayıları göz önüne alınarak, Millet Bahçeleri'nde kullanılan bütün sistemlerin entegre olarak yönetildiği ve sunulan hizmetlerin kesintisiz çalışmasının sağlandığı bir yönetim merkezi kurulabilir.

İğdır Hakveyis Millet Bahçesi

15 Temmuz Esenler Millet Bahçesi

İstanbul Baruthane Millet Bahçesi

İstanbul Hoşdere Millet Bahçesi

Elazığ Eski Emniyet Müdürlüğü Millet Bahçesi

